

авіації супроводжується не тільки ускладненням управління повітряним судном, але й різким зростанням екстремальних впливів на людину, що виникають у зв'язку зі зміною льотно-технічних параметрів польоту (прискорення, невагомість, шум, вібрація тощо) та умов навколишнього середовища: перепади атмосферного тиску та температури, недостатня кількість кисню, електричні розряди тощо. До працівників льотного складу авіації висуваються високі вимоги щодо здійснення ними професійної діяльності. Діяльність у цивільній авіації висуває підвищені вимоги щодо сумлінного, точного і своєчасного виконання працівниками своїх службових обов'язків.

Особливістю трудової діяльності членів екіпажу повітряного судна є та обставина, що вони експлуатують авіаційну техніку, яка становить джерело підвищеної небезпеки і вимагає від осіб, які з нею працюють, такого обсягу та рівня знань, умінь, професіоналізму, кваліфікації, стану здоров'я тощо, сукупність яких повинна відповідати характеру виконуваних цими особами функцій. До цієї категорії працівників висуваються високі вимоги щодо придатності за станом здоров'я: гостроти слуху, зорового сприйняття, а також фізичного та психічного стану. Потрібно також зважати й на нестабільну ситуацію сьогодення щодо загрози вчинення терористами актів незаконного втручання чи інших терористичних актів – як на борту повітряного судна, так і з використанням його як знаряддя.

Отже, працівники транспортної галузі є суб'єктами зі спеціальним трудовим статусом, що передбачає їх відповідність визначеним психофізіологічним якостям професійної придатності і зумовлює необхідність спеціального правового регулювання праці цих працівників.

Все вищевикладене свідчить про необхідність диференціації у правовому регулюванні праці цієї категорії осіб. У цілому диференціація трудового законодавства може відбуватись шляхом конкретизації загальної норми права, шляхом встановлення додаткових пільг та переваг для відповідної категорії працівників, шляхом прийняття нормативних актів з питань, не врегульованих у загальному трудовому законодавстві.

ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Серед суб'єктів міжнародного приватного права важливе місце у правовідносинах посідають фізичні особи. Під фізичними особами прийнято розуміти громадян даної держави, іноземних громадян, осіб без громадянства й осіб, що мають подвійне громадянство. Всі вони разом складають населення, яке мешкає на території певної держави, що підпорядковане її юрисдикції. Водночас термін "населення" у міжнародному і у внутрішньодержавному праві має неоднакове значення. У міжнародному праві під населенням розуміють сукупність фізичних осіб, індивідів, що населяють територію держави в даний момент, тобто проживаючих на її території. У внутрішньодержавному праві основний акцент робиться на юрисдикцію (здійснення владних повноважень) держави над цим населенням. У силу того, що на територію держави поширюється її повний і винятковий суверенітет, особи, які населяють її, знаходяться під повною і винятковою юрисдикцією цієї держави, котра встановлює у своєму національному праві їх відповідний юридичний статус і правовий режим [1, с. 126].

Для міжнародного приватного права характерний диференційований підхід до фізичних осіб, що перебувають у межах юрисдикції конкретної держави, який ґрунтується, по-перше, на поділі на відповідні категорії, по-друге, на встановленні певного правового режиму щодо кожної з них.

Визнаючи кожного суб'єктом права, та чи інша держава встановлює його правовий статус, положення стосовно держави, її органів, інших фізичних та юридичних осіб. Цивільно-правовий статус (цивільна правосуб'єктність) фізичної особи визначається її здатністю мати цивільні права та обов'язки (правоздатність), своїми діями набувати та здійснювати їх (дієздатність).

Під цивільною правоздатністю фізичної особи зарубіжна доктрина розуміє здатність бути носієм цивільних прав і обов'язків, які допускаються об'єктивним правом даної держави. За правом усіх країн правоздатність виникає в людини у повному обсязі з моменту народження й

припиняється зі смертю. Окремі права, можливість реалізації яких пов'язана з певними особистісними та фізіологічними особливостями людини, можуть виникати тільки з досягненням певного віку (батьківські права, шлюбні (подружні), права усиновлювачів, опікунів, піклувальників тощо).

Питання дієздатності в міжнародному приватному праві традиційно визначаються загалом за особистим законом (*lex personalis*), що, як відомо, існує у двох своїх різновидах – законі громадянства (*lex nationalis*, або *lex patriae*) і законі місця проживання (*lex domicilii*).

Застосування особистого закону для визначення дієздатності особи у різних варіантах означає, що особа, яка вважається дієздатною за особистим законом, повинна вважатися такою і в інших правових системах. Це положення визнається усіма державами. Логічно припустити, що особа, яка є недієздатною за особистим законом, повинна визнаватися недієздатною і в інших правових системах. Проте це не завжди знаходить своє підтвердження у законодавстві та практиці держав.

Загальноприйнятим у всіх правових системах є положення, за яким питання визнання іноземної фізичної особи недієздатною чи обмежено дієздатною вирішується за законодавством тієї держави, де ця особа має постійне місце проживання. Отже, серед факторів, що характеризують правосуб'єктність фізичних осіб, варто згадати не тільки правоздатність і дієздатність, а й місце проживання (доміцилій) і цивільний стан.

Важливим елементом правового статусу фізичних осіб є місце їхнього проживання. Не випадково, приміром, у ст. 21 ЦК Японії підкреслюється, що місце проживання є "основою життя" людини. Водночас юридичне розуміння місця проживання далеко не однозначне. Місце проживання нерідко визначається не тільки і не стільки за місцем постійного проживання особи, скільки за місцем перебування її основного майна або роботи. Законодавство і практика багатьох країн допускає множинність місця проживання (ФРН, Японія, Італія та ін.). З місцем проживання пов'язане припущення, що фізична особа завжди присутня у певному місці, навіть якщо в якийсь проміжок часу її там немає. Тимчасова відсутність не означає зміну місця проживання.

Поряд з поняттям "місце проживання" у законодавстві зарубіжних країн вживається поняття "місце перебування" – місце, де фізична особа перебуває тимчасово. Для цивільного права значення має саме "місце проживання", тому що саме з ним пов'язано багато цивільно-правових явищ. Так, знати місце проживання боржника, а в певних випадках – кредитора необхідно для встановлення місця виконання зобов'язання, за місцем проживання визначається місце відкриття спадщини.

Статус фізичних осіб у міжнародному приватному праві майже завжди повністю підпорядковується законодавству держави перебування, тобто нормам конституцій держав, спеціальним законам про правовий статус іноземців, іншим нормативним актам. На іноземних громадян може поширюватися й дія законодавства держави їх громадянства, на осіб без громадянства – законодавство держави їх постійного місця проживання.

Іноземні громадяни, володіючи певним обсягом правоздатності, що наданий їм вітчизняним правопорядком, під час свого перебування на території іншої держави не вправі посилатися на той обсяг прав, якими вони володіють у своїй державі. Водночас обсяг прав, якими наділені іноземні громадяни в іншій державі, найчастіше може бути більш значним, ніж той, який вони мають на своїй батьківщині [2, с. 220].

Література

1. Баймуратов М.О. Міжнародне право: Підруч. / М.О. Баймуратов.– Одеса: Астропринт, 2006.– 424 с.
2. Баймуратов М.О. Міжнародне приватне (колізійне) право України: правосуб'єктність осіб (теоретико-методологічні аспекти): моногр./ М.О. Баймуратов, Р.В. Чорнолуцький.– Суми: Університетська книга, 2009.– 252 с.

УДК 349.23/24

Вишновецька С.В.,
к. ю. н., доцент,
Поліщук Л.І.,
магістрант,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ГАРАНТІЇ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦЮЮЧИХ ЖІНОК ТА СТАН ЇХ ДОТРИМАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

В умовах становлення та розвитку демократії в нашій країні все гостріше постає питання становища жінки в суспільстві. Одним із проблемних аспектів вказаного питання є гарантії трудових прав працюючих жінок у трудових правовідносинах та стан дотримання їх на сучасному етапі розвитку держави. Визнання і гарантії трудових прав працюючих жінок були проголошені в таких основних міжнародних документах, як Загальна декларація прав людини і Міжнародний пакт про економічні,